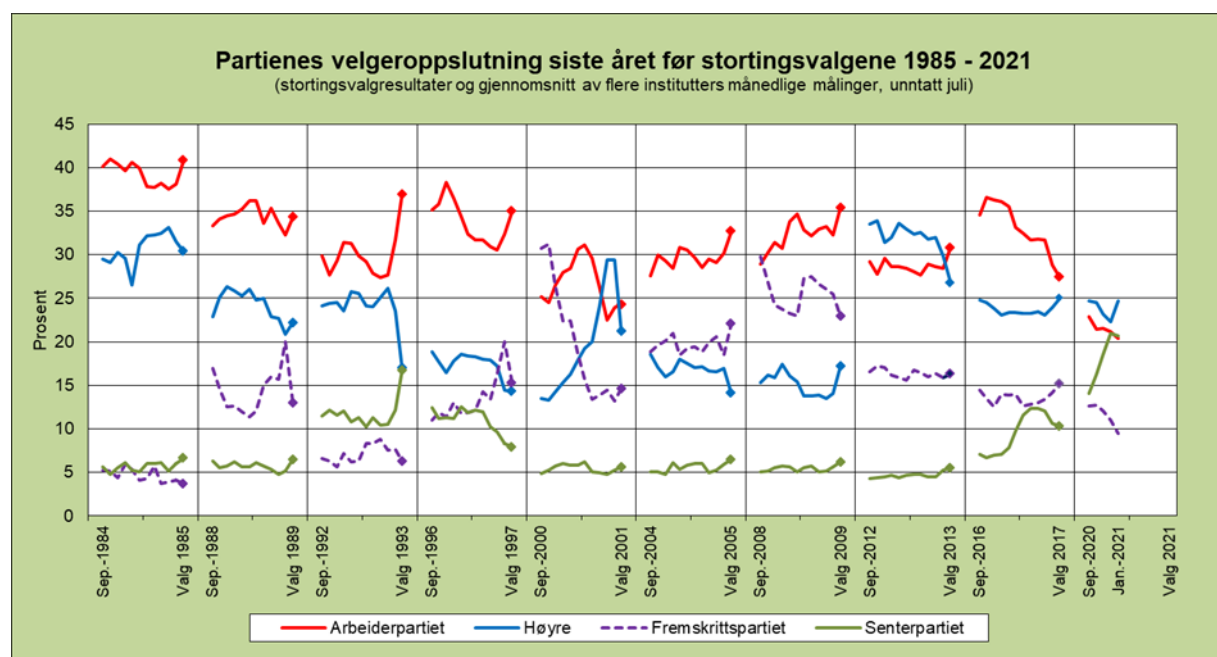

Valgår med velgere i bevegelse 1985 – 2021

Hilmar Rommetvedt, NORCE Norwegian Research Centre

Vi har gått inn i et nytt valgår og valgkampen er i gang. Sjelden eller aldri har vi opplevd lignende omstendigheter forut for et stortingsvalg. Korona-pandemien ryster verden, og selv om vi har kommet relativt godt ut av situasjonen, setter den sitt preg også på norsk politikk – med stadig nye smittebegrensende og økonomisk kompenserende tiltak. Og ikke bare det, ved inngangen til det nye valgåret er den gamle «ørnen» i norsk politikk, Arbeiderpartiet, forvist til en tredjeplass på rankinglisten til meningsmålerne. Hvordan skal dette ende?

Et tilbakeblikk på utviklingen i partienes velgeroppslutning det siste året fram mot stortingsvalgene fra 1985 til 2017, viser at det sikreste svaret man kan gi på dette spørsmålet, er at det er høyst usikkert. I figuren vises utviklingen i velgeroppslutningen for det som i skrivende stund er de fire største partiene. Den er basert på gjennomsnittet av flere månedlige meningsmålinger (beregnet av henholdsvis undertegnede, Stavanger Aftenblad og Poll of polls). Det mest slående trekket i dette bildet er de store svingningene partiene kan oppleve i løpet av den korte tiden fram mot valgdagen.

Meningsmålingene rundt årsskiftet 2020–2021 viser at situasjonen er ganske enestående i norsk politikk. Tre partier er nesten jevnstore, med Høyre en del foran Senterpartiet og Arbeiderpartiet. Senterpartiet har hatt en voldsom framgang i den seinere tid, mens både Arbeiderpartiet, Fremskrittspartiet og Høyre har gått tilbake.

Senterpartiet har ofte gjort det litt bedre ved valgene enn i de forutgående meningsmålingene. I 1993, da EU-saken sto i fokus for velgernes oppmerksomhet, gikk Senterpartiet kraftig fram ved valget. Men i 2017, og særlig i 1997, gikk Senterpartiet tilbake på valgdagen.

I januar 2021 er Høyre det største partiet, slik det har vært siden april i fjor. Høyre var også det største partiet en stund før valgene i 2001 og 2013. Begge gangene sviktet imidlertid formen i valgkampinnspurten, slik at Arbeiderpartiet ble størst også ved disse valgene. Høyre har også ved flere andre valg opplevd at valgresultatene er blitt svakere enn det meningsmålingene i forkant kunne tyde på. I tillegg til valgene i 2001 og 2013 var nedgangen særlig dramatisk i 1993.

Arbeiderpartiet har vært kjent for et godt valgkampapparat. Ved de fleste stortingsvalgene har da også sluttresultatet på valgdagen blitt bedre enn det meningsmålingene like før kunne tyde på. Ved forrige valg i 2017 var imidlertid velgeroppslutningen kraftig nedadgående nesten hele det siste året. Utgangspunktet denne gangen, det vil si fra i september i fjor, er det dårligste Arbeiderpartiet har opplevd i den perioden som er dekket her. Om partiet klarer å snu trenden denne gangen, gjenstår å se. I motsatt fall kan det bli et rekorddårlig valg for Arbeiderpartiet.

Fremskrittspartiet syntes det ble for kjedelig i regjeringssposisjon – og forlot regjeringen. Så langt har ikke dette hjulpet på velgeroppslutningen. Ved flere tidligere valg har det sett lovende ut i løpet av det siste året før valgene. Men ved flere anledninger har en stor andel av dem som sa til meningsmålerne at de ville stemme på Fremskrittspartiet, latt være å gjøre det på valgdagen. Det største tapet i løpet av det siste året før valget kom i 2001. Det skjedde etter at Fremskrittspartiet hadde vært det klart største partiet høsten før. Foran valgene i 1989 og 1997 var Fremskrittspartiet i klar framgang, men det «glapp» i innspurten.

I mediene er det ofte partilederne som kommer i fokus for oppmerksomheten, særlig når partiene mister oppslutning blant velgerne. Figuren viser imidlertid at det er store svingninger i de ulike partienes velgeroppslutning, også i perioder der partilederen hele tiden har vært den samme.

En rekke spørreundersøkelser¹ har vist at det er partienes standpunkter i bestemte saker som betyr mest for et stort flertall av velgerne, når de skal ta stilling til hvilket parti de skal stemme på. De store bevegelsene i velgermassen må ses i sammenheng med at de politiske sakene kommer og går, mens partilederne ofte består. Både Arbeiderpartiet, Fremskrittspartiet, Høyre og Senterpartiet har opplevd store variasjoner i velgeroppslutningen mens henholdsvis Jonas Gahr Støre, Siv Jensen, Erna Solberg og Trygve Slagsvold Vedum har ledet disse partiene. Gode saker – det vil si saker der partiene nyter stor tillit – må komme høyt opp på den politiske dagsordenen for at partienes skal vinne velgere. Sakene som får oppmerksomhet i mediene og den offentlige debatten, kan skifte fort i løpet av en valgkamp. Derfor kan det skje store endringer i partienes velgeroppslutning, ikke bare i løpet av det siste året fram mot valget, men også i den siste valgkampinnspurten.

Det svinger i politikken, og det kommer det sannsynligvis også til å gjøre i løpet av de månedene som gjenstår til stortingsvalget den 13. september. Poll of polls' mandatberegninger viser at det endelige utfallet kan bli ganske paradoksalt. Når regjeringsforhandlingene starter i dagene etterpå, kan vi komme til å oppleve at det er valgets taper som vinner regjeringsmakten, mens seierherren (les: seierfruen) mister den. Sådan er den parlamentariske politikken.

¹ <http://www.pollofpolls.no/?cmd=Kommentarer&do=vis&kommentarid=2484&sok=rommetvedt>